

направленность обучения; единство в реализации двух направлений работы: развития речи и мышления; обязательной мотивации языковой, речевой и трудовой деятельности учащихся; формирования чувства речи и опоры на нее в учебной и практической деятельности учащихся; взаимосвязь устной и письменной форм речи в процессе их развития нами разработана методика коррекционной работы, направленная на формирование связной речи умственно отсталых старшеклассников на уроках трудового обучения.

Ключевые слова: связная речь, практическая деятельность, умственно отсталые старшеклассники, методические принципы, специфическая лексика.

Bondar N.V. Features of the formation of coherent speech of students of the senior classes of a special school in the lessons of labor training.

The article reveals the peculiarities of the formation of coherent speech among high school students in a special school at the lessons of labor training. Analyzed literary sources and the conducted ascertaining experiment testify that in high school students of a special school the features of a coherent speech are formed at an insufficient level.

Taking into account the peculiarities of the development of speech and practical activity of mentally retarded senior pupils on the basis of methodological principles of education, we formulated a number of fundamental requirements, in accordance with which a method of corrective work on forming coherent speech in the lessons of labor training was developed.

Experimental work was based on methodological principles of teaching, such as: communicative orientation of teaching, unity in the implementation of two areas of work, development of speech and thinking; mandatory motivation for language and speech and work of students; the formation of a sense of language and reliance on it in the educational and practical activities of students; interrelation of oral and written forms of speech in the course of their development, we developed a corrective technique aimed at forming a coherent speech of mentally retarded high school students in the lessons of labor training.

Key words: coherent speech, practical activity, mentally retarded high school students, methodological principles, specific vocabulary.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2018 р.

Статтю прийнято до друку 04.03.2018 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Супрун М.О.

УДК: 376.36:81'23

Буцак О.О.

**ВИКОРИСТАННЯ КАРТОК ЗА МЕТОДОМ М. МОНТЕССОРІ
ЯК КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто проблеми мовленнєвого розвитку. Мета статті – проаналізувати суть дидактичних матеріалів у педагогічній спадщині відомого італійського лікаря, педагога, філософа Марії Монтессорі.

У статті узагальнено дослідження українських та закордонних науковців щодо дидактичних ігор. Проаналізовано досвід використання карток у закладах, створених М.Монтессорі. Розглянуто концепцію «триступеневого уроку», які є важливими, зокрема, під час занять із розвитку мовлення.

Особливу увагу надано дослідженню дидактичного матеріалу, виготовленого у формі карток із зображеннями та підписами. Описано вимоги до роботи із такими картками М.Монтессорі, а також Г.Домана. На підставі опрацьованих джерел та опитування груп студентів, які навчаються у Львівському Національному Університеті ім.І.Франка та Львівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти узагальнено результати дослідження та запропоновано способи використання дидактичного матеріалу на уроках розвитку мовлення у закладах освіти та використання дидактичного матеріалу для підготовки студентів до роботи у галузі корекційної роботи з дітьми дошкільного та шкільного віку.

Ключові слова: Марія Монтессорі, навчання, розвиток мовлення, дидактичні ігри.

Марія Монтессорі – лікар, науковець, дослідник, педагог, яка створила комплексну систему навчання дітей віком від 3 років. Особливої уваги заслуговують дослідження мовленнєвого розвитку та створене нею середовище, яке складається із відповідних дидактичних матеріалів та завдань. Дидактичний матеріал, який вона розробила, орієнтований на самостійну роботу дитини, уможливорює ефективну мотивацію до роботи та контроль за результатом. Щодо важливості розвитку мовлення Марія Монтессорі зазначала: «Якщо ми відчуваємо чарівність в людському мовленні, то не можна не пошкодувати тих, хто не вміє правильно говорити» [3, с.83]

Мета статті – проаналізувати суть дидактичних матеріалів у педагогічній спадщині Марії Монтессорі.

Виклад основного матеріалу. Основним засобом спілкування, а також базою навчання письма та читання є усне мовлення. Дитині потрібен достатній словниковий запас і вміння граматично правильно будувати речення для адекватного висловлення своїх думок, почуттів, бажань. Відомо, що

діти з порушеннями мовлення досить складно засвоюють нові слова, щоб збільшити імпресивний чи експресивний словник. У статті продемонстровано, як застосування методу Марії Монтесорі допомагає збагачувати словник дітей з порушеннями мовлення.

Марія Монтесорі, відзначаючи важливість роботи педагога в сенситивні періоди розвитку мовлення, запропонувала значну кількість оригінальних дидактичних матеріалів. Ці дидактичні матеріали мають різну спрямованість: розвивають уміння класифікувати слова за суфіксами і префіксами, за однією і множиною, за родами, допомагають зрозуміти взаємозв'язки між різними частинами мови. Складніші дидактичні матеріали дають змогу аналізувати прості і складні речення. Монтесорі переконує, «що навіть якщо б від вивчення граматики не було користі (насправді вона є), ми все одно повинні були запропонувати її дітям в цей період – як «їжу, необхідну для інтелекту», як те, що конче необхідне для розвитку» [3, с.164].

Для засвоєння нових слів та понять М.Монтесорі пропонує використовувати триступеневий урок, який складається з трьох кроків. Етапи цього уроку визначаються так: а) асоціація сенсорного сприйняття з назвою, б) розпізнавання предмету, відповідного до назви, та в) запам'ятовування слова, відповідного до предмету [6, с.95]. Як зауважив Е.Стендінг, цю послідовність Монтесорі запозичила у французького лікаря Едуарда Сегена [7, с.384]

На першому ступені вчитель називає предмет, його властивості чи кількість, наприклад: «це – ...». Нове слово вчитель повторює кілька разів, демонструє предмет, назву якого засвоює дитина, використовуючи її стереогностичне сприйняття. На другому – вчитель дає завдання із розпізнавання предмету, прив'язування предмету до назви. Вчитель коментує дії, висловлюючи прохання на зразок «прошу показати мені ...», «прошу дати мені». Виконуючи таке завдання, дитина активно маніпулює предметами, одночасно вивчає багато нових слів, що сприяє якнайкращому запам'ятовуванню нових слів. Мотивувати дитину потрібно за допомогою слів підтримки. Якщо на другому етапі уроку дитина не підтверджує свого успіху, то за принципом роботи, який описав Сеген, вона повертається до завдань першого етапу. Якщо завдання другого кроку виконані, тоді дитина переходить до завдань третього кроку. Отже, якщо перший і другий кроки збагачують пасивний словник, то на третьому кроці нові слова переходять в активний словник. Для цього вчитель показує на предмет і ставить запитання на зразок: «що це?», «яке?», «скільки?». Останній крок триступеневого уроку засвідчує, чи дитина достатньо засвоїла знання із попередніх кроків та підтверджує це своїми відповідями. Якщо наприкінці триступеневого уроку дитина знову робить помилки чи вдається до неточностей, то для успішного навчання необхідно знову повернутися до другого кроку. Протягом уроку вчитель пропонує дитині для вивчення не багато нових слів, а лише кілька; це найкраще сприяє збільшенню словника дитини. Сама тривалість триступеневого уроку залежить від складності завдання, над яким працює дитина, від зацікавленості, уваги та зосередженості дитини. Під час заняття із розвитку мовлення можна охопити всі три кроки чи тільки один-два із трьох.

Дослідники стверджують, що використання дидактичних ігор допомагає під час різних видів уроку розвитку мовлення. Зокрема М.Шеремет рекомендує обстеження стану загальної та дрібної моторики робити «в процесі рухливої гри, під час обстеження стану звуковимови доцільно використовувати логопедичні ігри, логолото, дидактичні матеріали, музичні іграшки» [2, с.214].

Одним із видів дидактичних матеріалів, які сприяють проведенню триступеневого уроку, є «номенклатурні картки». Далі в статті розглянемо детально, як ця дидактична вправа та формат триступеневого уроку може допомогти педагогові організувати уроки із розвитку мовлення. Номенклатурні картки Монтесорі (від лат. *nomenclatura* «перелік, список імен», номенклатури – «присвоєння імен») – це ефективний спосіб збільшити та накопичити імпресивний та експресивний словники. Ці матеріали розроблено, беручи до уваги вікові зацікавлення дітей, які починають говорити і водночас вивчають назви предметів, подій, імена близьких людей. Можливість поставити запитання «Що це?», «Що це таке?» під час використання номенклатурних карток допомагає дітям назвати предмет.

Дидактичний матеріал розвитку мовлення в середовищі Монтесорі класу строго структурований, використання його регламентоване в певній послідовності. Зокрема роботі із серією карток із назвами, карток із зображенням передуює робота із дидактичним матеріалом, який сприяє у

розвиткові фонематичного слуху. Добре розвинутий слух допомагає дитині 5-6 років добре сприймати почуті слова. «Спостерігаючи з якою уважністю діти слухають мовлення дорослих навіть тоді, коли вони не розуміють змісту почутого, вони намагаються запам'ятати це слово і з радістю повторювати його» [5, с.192]. Навчальна програма закладів Монтесорі допомагає дітям у сенситивні періоди розвитку відчуттів, тобто упродовж третього–четвертого року життя, працювати з дидактичними матеріалами, які розвивають витончений слух. Одним із таких матеріалів є «шумові циліндри». Це невисокі дерев'яні циліндри, які вміщуються в долоню дитини. Вони наповнені різноманітним матеріалом, який створює шум певного спектру гучності. Дитина повинна почути і розрізнити різні види шуму, які створюють циліндри, та знайти пару циліндрів, які однаково «шумлять». Це не просте завдання і для старших дітей та для дорослих, проте діти із задоволенням роблять цю вправу, завдяки чому покращують слух, вчать прислухатися і порівнювати, що необхідне для розрізнення звуків у словах.

Розвиток фонематичного слуху є важливим і для чистої вимови звуків, і для читання, і письма. Серед матеріалів М. Монтесорі для цього слугує коробка з різноманітними маленькими предметами, у назвах яких є один і той самий звук. Наприклад [л]: *лисиця, лев, олень, білка, дятел*. Коробка розділена на три частини-комірочки. Вчитель дістає усі предмети з коробки і називає їх, виділяючи цей звук, просить дитину назвати звук, який є в кожному слові. Якщо цей звук на початку слова – предмет потрібно покласти в першу комірочку, у середині слова – у другу, а в кінці – відповідно, у третю. Згодом дитина самостійно може розкласти всі предмети. Щоб збільшити словник дитини, предмети варто замінити на картки, які, до того ж, нескладно виготовити у достатній кількості. Окрім того, що дитина має вміння визначити місце заданого звука в слові, необхідно вчити її розрізняти тверді і м'які приголосні звуки. Для цього треба окремо розкласти предмети чи картки, у яких у назвах зображень є заданий твердий і м'який приголосний, а тоді знову розкласти їх за місцем у слові. Такі вправи добре розвивають звукову інтуїцію, яка внаслідок стане основою грамотного мовлення. Тривалий час дитина тренується, розбираючи слова на звуки і букви. Ця вправа дає змогу якісно розрізняти звуки, зокрема перший звук і всі наступні у слові, робити звуковий аналіз слова. Коли дитина вже вміє інтуїтивно і самостійно виділяти звуки в слові, можна переходити до написання букв. Як стверджувала М. Монтесорі, цей процес прийде спонтанно [9, с.199]. Дорослим потрібно лише відчутти цей момент і запропонувати відповідний матеріал.

Дидактична вправа «номенклатурні картки» складається з трьох наборів. Перший набір – картки із зображенням і підписом під ним, другий – картки лише із зображенням без підпису і третій – картки із підписами без зображень. Отже, спершу дитина розглядає картку з малюнком і підписом, вчитель коментує назву предмета, зображеного на картці. Аналізуючи набір звуків у слові, дитина починає розрізняти букви, які позначають ті звуки. Дитина намагається запам'ятати підпис та назву предмета. Таким чином дитина одночасно вивчає 3-4 нових слова. На наступному занятті дитина знову працює з тими самими картками. Щоб перевірити чи дитина вже вивчила слово, вона виконує завдання – поєднати картку із малюнком та картку із підписом. Відтак працювати з номенклатурними картками дитина може самостійно, і самостійно здійснювати контроль помилки через перевірку відповідності малюнка підпису.

Використовувати картки із зображеннями та підписами у своїх методиках пропонували й інші дослідники та науковці (М.Зайцев, Г.Доман, С.Лейтнер та ін.) Наукові експерименти заохотили створенню нових дидактичних матеріалів (Waseca Reading program, флеш-карти) не лише для вивчення понять у рідній мові, а і для вивчення іноземної мови.

Одним із науковців, який ґрунтовно розробив та описав роботу із картками був фізіотерапевт Глен Доман. Його дидактичний матеріал нагадує «номенклатурні картки». На них також є зображення на білому фоні, а підпис зроблено великими червоними літерами під зображенням, щоб діти добре бачили слова і запам'ятали їхній вигляд. Важливе значення у цих заняттях Г.Доман надає дорослому. Вчитель (чи дорослий) показує дитині картку з малюнком і написом упродовж 1-2 секунд і називає слово, тоді почергово показує наступні слова. За цією методикою дитина вивчає по 5 слів на день. Згодом картки обмежуються лише словами без малюнків, потім розмір букв зменшується, а червоний шрифт літер замінюється на чорний [1, с.137] У наступному циклі навчання дитина вивчає словосполучення та речення. На відміну від номенклатурних карток Монтесорі, у методиці Домана

дитина не може самостійно працювати із матеріалом. Для виміру успішності необхідною є взаємодія дитини з вчителем (дорослим). Перевірка вміння дитини здійснюється через постійне опитування, яке вчитель виконує тричі протягом дня.

Однією із переваг номенклатурних карток є простота ідеї у виконанні. Естетичність та акуратність під час виготовлення допоможуть зацікавити дитину до роботи з ними. Усі набори варто виготовити одного розміру, а зображення та підписи – на білому фоні. Набори варто виготовляти та в подальшому класифікувати за темами, що сприятиме вмінню дитини узагальнювати. Варто брати до уваги інтереси та захоплення дитини, щоб посилити зацікавлення та бажання дитини постійно працювати з цим матеріалом. Мотивація, інтерес у роботі з дидактичним матеріалом сприятиме досягненню навчальних результатів.

Для заміру ефективності дидактичних матеріалів різного формату було проведено дослідження серед групи із 20 студентів напрямку підготовки «спеціальна освіта» (Львівський Національний Університет імені Івана Франка) та серед групи 20 слухачів курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю «логопед» (Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти). Для огляду групами було запропоновано три набори по 20 карток на тематику «Меблі». Перший набір («набір карток А») було власноруч виготовлено за вимогами та порадами М.Монтессорі, інший («набір карток Б») – змакетовано та видруковано відповідно до методики Г.Домана, третій набір («набір карток В») – це поліграфічне видання набору карток одного із українських видавництв. Дві групи респондентів мали можливість протягом 40 хвилин оглянути три набори, після чого кожен учасник групи відповів на коротку анкету, де відзначив відповідність наборів певним встановленим критеріям. Оцінювання наборів карток проводилося за такими критеріями: «можливість створити нові дидактичні завдання», «термін використання матеріалу», «мобільність матеріалу», «можливість створити нову тематику». Кожен респондент поставив оцінку від «1» (найменша відповідність до критерію) до «5» (найбільша відповідність до критерію). Узагальнені результати опитування наведено в таблицях 1 та 2.

Таблиця 1

Критерії студентів напрямку підготовки «спеціальна освіта»

Набір	Критерії				Загальне значення
	можливість створити нові дидактичні завдання	термін використання матеріалу	мобільність матеріалу	можливість створити нову тематику	
Набір А	4,5	3,2	4,1	4,3	16,1
Набір Б	3,1	3,2	2,2	4,3	12,8
Набір В	2,8	3	3,5	3,1	12,4

Таблиця 2

Критерії слухачів курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю «логопед»

Набір	Критерії				Загальне значення
	можливість створити нові дидактичні завдання	термін використання матеріалу	мобільність матеріалу	можливість створити нову тематику	
Набір А	4,6	4,1	3,2	4,5	16,4
Набір Б	2,8	3,8	3,1	4,1	13,8
Набір В	2,5	4,1	3,1	2,8	12,5

Обидві групи респондентів надали перевагу «набору А» (набір номенклатурних карток Марії Монтессорі). Зручним для створення нових тематик (вивчення нових слів) респонденти вважають набір А та набір Б (номенклатурні картки М.Монтессорі та карти Г.Домана). Найменш придатним для створення нових дидактичних завдань обидві групи респондентів вважають набір В (поліграфічну продукцію одного із українських видавництв). Таким чином, розглядаючи дидактичний матеріал «номенклатурні картки за методом Монтессорі» зі студентами (напрямок підготовки «спеціальна освіта»)

та слухачами курсів підвищення кваліфікації (спеціальність «логопед»), виявлено особливу зацікавленість та бажання власноруч виготовити портфоліо номенклатурних карток та підготувати власні завдання для організації занять із розвитку мовлення. Із подальшого усного опитування респондентів виявлено, що передовсім слід підготувати блок карток на теми: «Предмети щоденного вжитку», «Рослини» та «Тварини».

Доступність у виготовленні дидактичного матеріалу «номенклатурні картки Марії Монтессорі», гнучкий підхід у встановленні дидактичних завдань допоможуть студентам у майбутньому збільшувати тематичні блоки, розвивати словник дітей, вчити дітей самостійно працювати.

Для організації занять із розвитку мовлення цей методичний прийом можуть використовувати корекційні педагоги, вчителі-логопеди, вихователі дошкільних закладів та вчителі початкових класів. У рекомендаціях для батьків можна пропонувати використання номенклатурних карток для організації занять вдома, для продовження навчання вдома, виконання домашніх завдань, адже діти можуть і хочуть навчатися самостійно, без допомоги дорослих.

Вчитель-логопед та вчитель інклюзивного класу можуть користуватися номенклатурними картками з метою обстеження та складання індивідуального плану навчання дитини. Як зазначає Д.Шульженко, «інклюзивна програма адаптує навчальні програми та плани, навколишнє середовище, методи та форми навчання для дітей з особливими освітніми потребами» [8, с.42]. В інклюзивному класі важливим є індивідуальний підхід та постійна участь дитини з особливими освітніми потребами в навчальному процесі. Використовуючи номенклатурні картки, виготовлені до теми уроку, дитина зможе самостійно працювати, розвиваючи свої знання із теми.

Одна з основних ідей педагогічної системи Марії Монтессорі полягає в тому, щоб «із науковою лексикою найкраще ознайомлювати дітей віком від трьох до шести років, не механічно, а зрозуміло; у зв'язку з розглянутими предметами або ж у процесі їх пошуків, щоб словниковий запас дітей розвивався паралельно з їхнім досвідом» [4, с.194]. Згадані у статті дидактичні ігри та приклади навчальних завдань є тими інструментами, які допомагають розвитку мовлення в системі Монтессорі.

Висновки. Отже, методика Марії Монтессорі є унікальним та ефективним інструментом для реалізації навчальних завдань із розвитку мовлення. Безпосередня участь дитини у виконанні завдань, мотиваційна робота, контроль за якістю виконання є важливими чинниками, які допомагають структурувати ефективний освітній процес. Хоча Марія Монтессорі у своїй системі пропонувала підготована середовище для забезпечення вільної та самостійної діяльності, проте педагогічні прийоми та дидактичні завдання можна і потрібно використовувати для індивідуальної та групової роботи під час корекційних занять, занять із розвитку мовлення, уроків та занять із розвитку грамотності. В умовах «Нової української школи», яка визнає рівні можливості усіх дітей на здобуття освіти і наголошує на особистісному підході до кожного учня, використання дидактичних ігор педагогічної системи Марії Монтессорі є доречним та необхідним.

Використана література

1. Доман Г. Гармоничное развитие ребенка / Г.Доман. – М.: Аквариум, 1996.
2. Логопедія: підручник / За ред. М.К. Шеремет; 3-тє вид. / М.К. Шеремет, В.В.Тарасун, С.Ю.Конопляста та ін. – К.: Слово, 2014. – 672 с.
3. Монтессори М. Дом ребѣнка. Метод научной педагогики / М. Монтессори. – СПб.: Астрель, М.: АСТ, 2005. – 272 с.
4. Монтессори М. Впитывающий разум ребенка / М. Монтессори. – СПб.: Благотворительный фонд «Волонтеры», 2011. – 320 с.
5. Монтессори М. Самовоспитание и самообучение в начальной школе / Сост., вступ. ст. К.Е.Сумнительный / М. Монтессори. – М.: Карапуз, 2009. – 288 с.
6. Практика Монтессорі. Досвід і матеріали: методичний посібник / Укл.: С.Єфімова, Н.Тодчук. – Львів: Колесо, 2009. – 104 с.
7. Стэндинг Э.М. Жизнь и творчество Марии Монтессори / Э.М. Стэндинг. – СПб.: Благотворительный фонд «Волонтеры», 2012. – 476 с.
8. Шульженко Д.І. Освітньо-психологічна інтерпретація (інклюзія) дітей з аутизмом: монографія / Д.І. Шульженко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. – 444 с.
9. Хилтунен Е. Практическая монтессори-педагогика. Книга для педагогов и родителей. – М.: ЮНИОН-паблик; Альта-принт, 2005. – 400 с.

References

1. Doman G. Garmonichnoje razvitije reb'onka / G.Doman – M.: Akvarium, 1996.
2. Logopedija: pidruchnyk / Za red. M.K. Sheremet; 3-vyd. / M.K. Sheremet, V.V.Tarasun, S.Yu.Konopl'asta ta in. – K.: Slovo, 2014.

– 672s.

3. **Montessori M.** Dom reb'onka. Metod nauchnoj pedagogiki / M. Montessori. – SPb.: Astrel, M.: ACT, 2005. – 272 s.
4. **Montessori M.** Vpityvajushchij razum reb'onka / M. Montessori. – SPb.: Blagotvoritel'nyj fond «Volontjory», 2011. – 320 s.
5. **Montessori M.** Samovospitenije i samoobuchenije v nachal'noj shkole / Sost., vstup. st. K.E.Sumnitel'nyj / M. Montessori. – M.: Karapuz, 2009. – 288 s.
6. **Praktyka Montessori.** Dosvid i materialy: metodychnyj posibnyk / Ukl.: S.Yefimova, N.Todchuk. – L'viv: Koleso, 2009. – 104 s.
7. **Stending E.M.** Zhyzn' i tvorchestvo Marii Montessori / E.Stending. – SPb.: Blagotvoritel'nyj fond «Volontjory», 2012. – 476 s.
8. **Shul'zhenko D.I.** Osvitno-psychologichna interpretacija (inkluzija) ditej z autyzmom: monografija / D.I. Shul'zhenko. – K.: NPU imeni M.P. Drahomanova; vyd-vo Chortyc'koho nacional'noji akademiji, 2017. – 444 s.
9. **Khiltunen Ye.** Prakticheskaja montessori-pedagogika. Kniga dl'a pedagogov i roditel'ej. – M.: Yunion-pablik; Al'ta-print, 2005. – 400 s.

Бушак О.О. Использование номенклатурных карточек по методу М.Монтессори, как компетентность будущего специалиста коррекционного образования.

В статье рассматриваются проблемы речевого развития. Цель статьи – проанализировать суть дидактических материалов в педагогическом наследии известного итальянского врача, педагога, философа Марии Монтессори.

В статье обобщены исследования украинских и зарубежных ученых по дидактическим играм. Проанализирован опыт использования карточек в учреждениях, созданных Монтессори. Рассмотрены элементы концепции «трехступенчатого урока», которые являются важными, в частности, во время занятий по развитию речи.

Особое внимание уделено исследованию дидактического материала, изготовленного в форме карточек с изображениями и подписями. Описаны требования к работе с такими карточками Монтессори, а также Г.Домана. На основании обработанных источников и опроса групп студентов обобщены результаты исследования и предложены способы использования дидактического материала на уроках развития речи в учебных заведениях и использования дидактического материала для подготовки студентов к работе в области коррекционной работы с детьми дошкольного и младшего школьного возраста.

Ключевые слова: Мария Монтессори, обучение, развитие речи, дидактические игры.

Bushchak O.O. Use of nomenclature cards by the M. Montessori method as competence of the future specialist in correctional education

The article examines the problems of speech development. The purpose of the article is to analyze the essence of didactic materials in the pedagogical heritage of the famous Italian doctor, educator, philosopher, Maria Montessori.

The article present overview of the research of Ukrainian and foreign scholars on didactic games, cards using in the institutions created by M.as well as the concept of the «three-tier lesson», which are important, in particular, during the courses on speech development.

Particular attention was paid to the study of didactic material, which was made in the form of cards with images and inscription. Requirements for using such cards (developed by M.Montessori, as well as G.Doman) were described. The results of the study are summarized and the ways of use of the didactic material at the lessons of speech development in educational institutions as well as use of didactic material for students studying in the field of correctional work are proposed based on the examined sources and the survey made within the groups of students.

Keywords: Maria Montessori, education, speech development, didactical exercise.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018 р.

Статтю прийнято до друку 27.02.2018 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Островська К.О.

УДК 376-056(477.87)

Кляп М.І.

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УКРАЇНІ
(НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТТЯ)**

Стаття висвітлює деякі проблеми сучасної корекційної педагогіки, головним завданням якої є всебічний розвиток осіб з особливими освітніми потребами. Основна увага звертається на можливість ранньої діагностики дітей з порушеннями психофізичного розвитку та надання їм корекційних послуг, окремих аспектів організації інклюзивного навчання учнів, що потребують корекції фізичного та/або психічного стану. Окремі підходи до розв'язання цих проблем показані на прикладі практичної діяльності закладів Закарпатської області.

У статті піднімаються питання про оптимізацію мережі спеціальних шкіл, недостатність навчально-методичної літератури для спеціального навчання, незабезпеченість навчально-виховного процесу як у спеціальних школах, так і в закладах з інклюзивним навчанням педагогами із спеціальною вищою освітою, необхідність створення відповідної бази для корекційного блоку навчання дітей з особливими освітніми потребами у звичайній загальноосвітній школі. Підкреслено, що розв'язання зазначених проблем можливе лише спільними зусиллями органів управління освітою, науково-педагогічних працівників, учителів-практиків і батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: корекційна педагогіка, діти з порушеннями психофізичного розвитку, інклюзивне навчання, Закарпаття.